

НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(повне найменування вищого навчального закладу)

КАФЕДРА ПАТОЛОГІЧНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

проф. І.С.Гриценко

“ ” 2012 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КЛІНІЧНА ПАТОГІСТОЛОГІЯ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напря́м підготовки 1201 – Медицина
(шифр і назва напряму підготовки)

спеціальність 8.12010007 Лабораторна діагностика
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____
(назва спеціалізації)

факультет Медико-фармацевтичний
(назва інституту, факультету, відділення)

2012 – 2013 рік

Робоча програма з КЛІНІЧНОЇ ПОТОГІСТОЛОГІЇ для студентів

(назва навчальної дисципліни)

за напрямом підготовки 1201 – Медицина, спеціальністю 8.12010007 –
Лабораторна діагностика.

„___” _____, 2012 року- 14 с.

Розробники: зав. каф. патологічної фізіології, д.мед.н., проф. Н.М.Кононенко, д.мед.н., проф.
Т.І.Тюпка, к.біол.н., доц. В.В.Чікіткіна

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри патологічної фізіології

Протокол від. “___” _____ 20__ року № ___

Завідувач кафедри патологічної фізіології

“___” _____ 20__ року _____ (проф. Кононенко Н.М.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено цикловою методичною комісією медико-фармацевтичного факультету

Протокол від. “___” _____ 20__ року № ___

“___” _____ 20__ року Голова комісії _____ (проф. Залюбовська О.І.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

© _____, 20__ рік

© _____, 20__ рік

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 5,25	Галузь знань <u>1201 Медицина</u> <small>(шифр і назва)</small>	Нормативна
	Напрямок підготовки <u>8.12010007 Лабораторна діагностика</u> <small>(шифр і назва)</small>	
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): <u>Лабораторна діагностика</u>	Рік підготовки:
Змістових модулів – 2		1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання <small>(назва)</small>		Семестр
Загальна кількість годин - 189		1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4,5 самостійної роботи студента - 6	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Магістр	Лекції
		17 год.
		Практичні
		68 год.
		Самостійна робота
		104 год.
		Вид контролю: Письмовий залік

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить для денної форми навчання – 0,8 (85 / 104).

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета

- закласти основи системних знань та навичок з мікроскопічного та ультрамікроскопічного вивчення клітин, тканин за умов патологічного стану;
- засвоїти закономірності порушень на клітинному, тканинному та органному рівнях при патології з метою діагностики захворювань;
- поглиблення клінічного та наукового мислення майбутнього лікаря-лаборанта.

Завдання – формування цілісного уявлення про мікроскопічну та ультраструктурну будову, закономірності розвитку, властивості клітин, тканин та органів людського організму при патологічних процесах; формування здатності до застосування отриманих знань у майбутній професійній діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати** особливості будови клітин, тканин, систем організму при найбільш розповсюджених захворюваннях та розрізняти їх; **вміти** діагностувати за гістологічними препаратами, працювати з науковою літературою.

2. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Клінічна патогістологія (частина 1)

Тема 1. Гістологічні прояви пошкоджень та загибелі клітин та тканин. Патогістологія порушень тканинного росту.

Тема 2. Гістологічні ознаки хвороб органів дихання. Бронхіти. Осередкова та крупозна пневмонія. Емфізема легень.

Тема 3. Особливості гістологічних змін при туберкульозі та інфекційних захворюваннях.

Тема 4. Мікроскопічні зміни при хворобах серцево-судинної системи. Гістологія атеросклерозу. Ішемічна хвороба серця. Інфаркт міокарда. Гістологічні особливості при дефектах серцевих клапанів. Гіпертрофія міокарда. Хвороби ендокарда та перикарда.

Тема 5. Патологічна гістологія червоних клітин крові. Анемії. Непластичні зміни еритроцитів.

Тема 6. Патологічна гістологія білої крові. Якісні зміни лейкоцитів. Лейкози.

Тема 7. Гістологічні зміни при захворюваннях шлунково-кишкового тракту. Езофагіт. Гастрит. Виразкова хвороба шлунка. Неспецифічний виразковий коліт та хвороба Крона. Апендицит.

Тема 8. Мікроскопічні зміни при захворюваннях печінки та жовчовивідних шляхів. Гепатит. Цироз печінки. Захворювання жовчного міхура.

Змістовий модуль 2. Клінічна патогістологія (частина 2)

Тема 1. Гістологічна характеристика захворювань сечовидільної системи. Пієлонефрит. Гломерулонефрит. Амیلіодоз нирок.

Тема 2. Гістологічні ознаки захворювань органів чоловічої статеві системи. Гіпертрофія передміхурової залози. Аденокарцинома простати. Захворювання яєчок.

Тема 3. Мікроскопічні особливості захворювань молочних залоз та органів жіночої статеві системи. Мастопатія. Рак молочної залози. Ендометріоз. Пухлини матки та яєчників.

Тема 4. Гістологічна характеристика захворювань шкіри. Папілома шкіри. Пігментний невус. Меланома.

Тема 5. Патогістологія м'язової тканини. Атрофія м'язів. Дистрофії. Міастенія. Розриви, надриви та мікропошкодження м'язів. М'язові грижі.

Тема 6. Гістологічні ознаки хвороб нервової системи. Астроцитома. Менінгіома. Нейрофіброма.

Тема 7. Гістологічні прояви захворювань кістково-суглобової системи. Клітинні зміни при переломах. Ревматоїдний артрит. Остеопороз. Артрози. Розтяження та вивихи. Клітинні зміни при остеохондрозі.

Тема 8. Патогістологія тканин ендокринних залоз. Захворювання гіпофізу. Зміни щитоподібної залози при порушенні її функції та при пухлинах. Підшлункова залоза при цукровому діабеті.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	ла б	інд	с.р .	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Клінічна патогістологія (частина 1)						
Тема 1. Гістологічні прояви пошкоджень та загибелі клітин та тканин. Патогістологія порушень тканинного росту.		1	4			5
Тема 2. Гістологічні ознаки хвороб органів дихання. Бронхіти. Осередкова та крупозна пневмонія. Емфізема легень.		1	4			6
Тема 3. Особливості гістологічних змін при туберкульозі та інфекційних захворюваннях.		1	4			6

Тема 4. Мікроскопічні зміни при хворобах серцево-судинної системи. Гістологія атеросклерозу. Ішемічна хвороба серця. Інфаркт міокарда. Гістологічні особливості при дефектах серцевих клапанів. Гіпертрофія міокарда. Хвороби ендокарда та перикарда.		1	4			6
Тема 5. Патологічна гістологія червоних клітин крові. Анемії. Непластичні зміни еритроцитів.		1	4			6
Тема 6. Патологічна гістологія білої крові. Якісні зміни лейкоцитів. Лейкози.		1	4			6
Тема 7. Гістологічні зміни при захворюваннях шлунково-кишкового тракту. Езофагіт. Гастрит. Виразкова хвороба шлунка. Неспецифічний виразковий коліт та хвороба Крона. Апендицит.		1	4			6
Тема 8. Мікроскопічні зміни при захворюваннях печінки та жовчовивідних шляхів. Гепатит. Цироз печінки. Захворювання жовчного міхура.		1	4			6
Усього годин		8	32			47
Змістовий модуль 2. Клінічна патогістологія (частина 2)						
Тема 1. Гістологічна характеристика захворювань сечовидільної системи. Пієлонефрит. Гломерулонефрит. Амілоїдоз нирок.		1	4			7
Тема 2. Гістологічні ознаки захворювань органів чоловічої статеві системи. Гіпертрофія передміхурової залози. Аденокарцинома простати. Захворювання яєчок.		1	4			7
Тема 3. Мікроскопічні особливості захворювань молочних залоз та органів жіночої статеві системи. Мастопатія. Рак молочної залози. Ендометріоз. Пухлини матки та яєчників.		1	4			8
Тема 4. Гістологічна характеристика захворювань шкіри. Папілома шкіри. Пігментний невус. Меланома.		1	4			7
Тема 5. Патогістологія м'язової тканини. Атрофія м'язів. Дистрофії. Міастенія. Розриви, надриви та мікропошкодження м'язів. М'язові грижі.		1	4			7
Тема 6. Гістологічні ознаки хвороб нервової системи. Астроцитома. Менінгіома. Нейрофіброма.		1	4			7

Тема 7. Гістологічні прояви захворювань кістково-суглобової системи. Клітинні зміни при переломах. Ревматоїдний артрит. Остеопороз. Артрози. Розтяження та вивихи. Клітинні зміни при остеохондрозі.		1	4			7
Тема 8. Патогістологія тканин ендокринних залоз. Захворювання гіпофізу. Зміни щитоподібної залози при порушенні її функції та при пухлинах. Підшлункова залоза при цукровому діабеті.		2	4			7
Усього годин		9	32		2	57

4. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Гістологічні прояви пошкоджень та загибелі клітин та тканин. Патогістологія порушень тканинного росту.	1
2	Гістологічні ознаки хвороб органів дихання.	1
3	Особливості гістологічних змін при туберкульозі та інфекційних захворюваннях.	1
4	Мікроскопічні зміни при хворобах серцево-судинної системи.	1
5	Патологічна гістологія червоних клітин крові.	1
6	Патологічна гістологія білої крові.	1
7	Гістологічні зміни при захворюваннях шлунково-кишкового тракту.	1
8	Мікроскопічні зміни при захворюваннях печінки та жовчовивідних шляхів.	1
9	Гістологічна характеристика захворювань сечовидільної системи.	1
10	Гістологічні ознаки захворювань органів чоловічої статевої системи.	1
11	Мікроскопічні особливості захворювань молочних залоз та органів жіночої статевої системи.	1
12	Гістологічна характеристика захворювань шкіри.	1
13	Патогістологія м'язової тканини.	1
14	Гістологічні ознаки хвороб нервової системи.	1
15	Гістологічні прояви захворювань кістково-суглобової системи.	1
16	Патогістологія тканин ендокринних залоз.	2
РАЗОМ:		17

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Гістологічні прояви пошкоджень та загибелі клітин та тканин. Патогістологія порушень тканинного росту.	4
2	Гістологічні ознаки хвороб органів дихання. Бронхіти. Осередкова та крупозна пневмонія. Емфізема легень.	4
3	Особливості гістологічних змін при туберкульозі та інфекційних захворюваннях.	4
4	Мікроскопічні зміни при хворобах серцево-судинної системи. Гістологія атеросклерозу. Ішемічна хвороба серця. Інфаркт міокарда. Гістологічні особливості при дефектах серцевих клапанів. Гіпертрофія міокарда. Хвороби ендокарда та перикарда.	4
5	Патологічна гістологія червоних клітин крові. Анемії. Непластичні зміни еритроцитів.	4
6	Патологічна гістологія білої крові. Якісні зміни лейкоцитів. Лейкози.	4
7	Гістологічні зміни при захворюваннях шлунково-кишкового тракту. Езофагіт. Гастрит. Виразкова хвороба шлунка. Неспецифічний виразковий коліт та хвороба Крона. Апендицит.	4
8	Мікроскопічні зміни при захворюваннях печінки та жовчовивідних шляхів. Гепатит. Цироз печінки. Захворювання жовчного міхура.	4
9	Гістологічна характеристика захворювань сечовидільної системи. Пієлонефрит. Гломерулонефрит. Амілоїдоз нирок.	4
10	Гістологічні ознаки захворювань органів чоловічої статевої системи. Гіпертрофія передміхурової залози. Аденокарцинома простати. Захворювання яєчок.	4
11	Мікроскопічні особливості захворювань молочних залоз та органів жіночої статевої системи. Мастопатія. Рак молочної залози. Ендометріоз. Пухлини матки та яєчників.	4
12	Гістологічна характеристика захворювань шкіри. Папілома шкіри. Пігментний невус. Меланома.	4
13	Патогістологія м'язової тканини. Атрофія м'язів. Дистрофії. Міастенія. Розриви, надриви та мікропошкодження м'язів. М'язові грижі.	4
14	Гістологічні ознаки хвороб нервової системи. Астроцитома. Менінгіома. Нейрофіброма.	4
15	Гістологічні прояви захворювань кістково-суглобової	4

	системи. Клітинні зміни при переломах. Ревматоїдний артрит. Остеопороз. Артрози. Розтяження та вивихи. Клітинні зміни при остеохондрозі.	
16	Патогістологія тканин ендокринних залоз. Захворювання гіпофізу. Зміни щитоподібної залози при порушенні її функції та при пухлинах. Підшлункова залоза при цукровому діабеті.	4
17	Підсумковий модульний контроль	4
РАЗОМ:		68

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Гістологічні прояви пошкоджень та загибелі клітин та тканин. Патогістологія порушень тканинного росту.	5
2	Гістологічні ознаки хвороб органів дихання.	6
3	Особливості гістологічних змін при туберкульозі та інфекційних захворюваннях.	6
4	Мікроскопічні зміни при хворобах серцево-судинної системи.	6
5	Патологічна гістологія червоних клітин крові.	6
6	Патологічна гістологія білої крові.	6
7	Гістологічні зміни при захворюваннях шлунково-кишкового тракту.	6
8	Мікроскопічні зміни при захворюваннях печінки та жовчовивідних шляхів.	6
9	Гістологічна характеристика захворювань сечовидільної системи.	7
10	Гістологічні ознаки захворювань органів чоловічої статевої системи.	7
11	Мікроскопічні особливості захворювань молочних залоз та органів жіночої статевої системи.	8
12	Гістологічна характеристика захворювань шкіри.	7
13	Патогістологія м'язової тканини.	7
14	Гістологічні ознаки хвороб нервової системи.	7
15	Гістологічні прояви захворювань кістково-суглобової системи.	7
16	Патогістологія тканин ендокринних залоз.	7
РАЗОМ:		94

7. Індивідуальне завдання

8. Методи навчання

1. Лекції.
2. Практичні заняття.
3. Самостійна робота з використанням підручників, посібників, навчально-методичних рекомендацій, додаткової літератури, Інтернету.

9. Методи контролю

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно конкретним цілям теми, під час індивідуальної роботи викладача зі студентом для тих тем, які студент опрацьовує самостійно і вони не належать до структури практичного заняття.

Максимальна кількість балів, що присвоюється студентам при засвоєнні модулю (залікового кредиту) – 100, в тому числі за поточну навчальну діяльність – 60 балів, за результатами модульного підсумкового контролю – 40 балів.

Оцінювання поточної початкової діяльності

Максимальна кількість, яку може набрати студент при вивченні модулю, розраховується шляхом складання кількості балів за кожне практичне заняття та за проміжні модульні контролю і дорівнює 60 балам.

Мінімальна кількість, яку може набрати студент при вивченні модулю дорівнює 36 балам.

Підсумковий модульний контроль здійснюється по завершенню вивчення модулю. До підсумкового контролю допускаються студенти, які виконали всі види робіт, передбачених навчальною програмою, та при вивченні модулю набрали кількість балів, не меншу за мінімальну. Форма проведення підсумкового контролю стандартизована і включає контроль теоретичної і практичної підготовки. Максимальна кількість балів підсумкового контролю дорівнює 40. Підсумковий модульний контроль вважається зарахованим, якщо студент набрав не менше 24 балів.

Оцінювання дисципліни. Оцінка А, В, С, D, E виставляється лише студентам, яким зараховані усі модулі з дисципліни. Кількість балів, яку студент набрав з дисципліни, визначається як середнє арифметичне кількості балів з модулів дисципліни. Оцінка з дисципліни FX, F виставляється студентам, яким не зараховано хоча б один модуль з дисципліни після завершення її вивчення.

Оцінка FX („2”) виставляється студентам, які мають мінімальну кількість

балів за поточну навчальну діяльність, але не склали модульний підсумковий контроль. Вони мають право на повторне складання підсумкового модульного контролю не більше 2 разів під час зимових канікул та впродовж 2 (додаткових) тижнів після закінчення весняного семестру за графіком, затвердження ректором.

Студенти, які одержали оцінку F по завершенню вивчення дисципліни (не набрали за поточну навчальну діяльність з модулю мінімальну кількість балів) повинні пройти повторне навчання за індивідуальним навчальним планом.

Студенти, які бажають підвищити загальний рейтинг з дисципліни, складають екзамен. До екзамену допускаються лише ті студенти, які своєчасно були допущені до підсумкових модульних контролів у всіх модулях вивчення дисципліни та успішно їх склали. Заява про складання екзамену надається студентом до деканату не пізніше останнього дня періоду контрольних заходів на курсі. Екзамен проводиться на першому тижні нового навчального періоду взимку, або на першому тижні після контрольних заходів влітку. Шкала оцінювання екзаменів відповідає шкалі оцінювання, що наведена нижче.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота																Сума	
Змістовий модуль №1								Змістовий модуль № 2								Підсумковий модульний контроль	60-100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16		
2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	2-3	24 - 40	
							18-30								18-30		

T1, T2 ... T16 – теми практичних занять.

11. Методичне забезпечення

1. Мультимедійні лекції.
2. Інформаційні плакати і таблиці.
3. Методичні рекомендації за темами.
4. Індивідуальні варіанти білетів з питаннями модульного заліку.

12. Рекомендована література

Базова

1. Березнякова М.Е., Залюбовская О.И., Литвинова О.Н. Основы патологической анатомии: Учеб. пособ. к лабор. занят. для студ. высш. фармац. учеб. завед. и фармац. ф-тов высш. мед. учеб. завед. III-IV уровн. аккред.- Х.: Изд-во НФаУ, 2008.- 232 с.
2. Гистология: Ученик /Ю.И.Афанасьев, Н.А.Юрина, Б.В.Алешин и др.- М.: Медицина, 1989.- 672 с.
3. Пальцев М.А., Пономарев А.Б., Берестова А.В. Атлас по патологической анатомии.- М.: Медицина, 2007.- 432 с.
4. Пальцев М.А., Аничков Н.М. /Патологическая анатомия: Учебник. В 2-х т. Т.1.- М.: Медицина, 2000. – 528 с.
5. Пальцев М.А., Аничков Н.М. /Патологическая анатомия: Учебник. В 2-х т. Т.2., ч. I. - М.: Медицина, 2001. – 736 с.
6. Пальцев М.А., Аничков Н.М. /Патологическая анатомия: Учебник. В 2-х т. Т.2., ч. II.- М.: Медицина, 2001. – 680 с.

Допоміжна:

1. Пальцев М.А., Аничков Н.М., Рыбакова М.Г. Руководство к практическим занятиям по патологической анатомии. - М.: Медицина, 2002. - 896 с.
2. Струков А.И., Серов В.В. Патологическая анатомия: Учебник. -М.:

Медицина, 1993. - 688 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Програма дисципліни «Клінічна патогістологія».
2. Бібліотека Національного фармацевтичного університету.
3. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г.Короленко.
4. Спеціалізовані медико-біологічні портали Інтернета.